

การยืนหยัด ตั้รับ และปรับตัวของชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีน

The Insistence, Coping, and Adaptation of the Tha-Chin Riverside Market Communities

¹อภิเดช ช่างชัย, ²สันติ ศรีสวนแดง, และ ³ประสงค์ ต้นพิชัย

¹Apidet Changchai, ²Sunti Srisuantang, and ³Prasong Tanpichai

ภาควิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชน คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Department of Human and Community Resource Development, Faculty of Education and Development Sciences,
Kasetsart University, Kamphaeng Sean Campus, Nakhon Pathom, Thailand
E-mail: ¹faasadc@ku.ac.th, ²satsts@ku.ac.th, ³fedupst@ku.ac.th

Received March 10, 2024; Revised May 24, 2024; Accepted June 15, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาพลวัตการเปลี่ยนแปลง วิเคราะห์เงื่อนไขและปัจจัยการดำรงอยู่ของชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีน ผู้ให้ข้อมูลหลักมี 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ภาครัฐ 27 คน 2) ภาคเอกชน 27 คน 3) ภาคชุมชน 27 คน รวม 81 คน จากการอ้างอิงต่อเนื่องปากต่อปาก เก็บข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์ ผ่านแบบสังเกตและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) ชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนมีผู้อาศัยส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนที่อพยพเข้ามา ตั้งบ้านเรือนเป็นห้องแถวไม้สองชั้นหันหน้าเข้าหากันชั้นล่างเป็นร้านค้ามีอายุมากกว่าร้อยปี และปัจจุบันยังคงสืบทอดวัฒนธรรมจีนที่ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมหลากหลายที่แพร่กระจายผ่านเทคโนโลยี 2) พลวัตการยืนหยัด ตั้รับ และปรับตัวของชุมชน แบ่งเป็น 2 ยุค ได้แก่ ยุคเมืองท่า (พ.ศ.2459-2539) เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนสินค้าทางเรือจากภายในและภายนอกชุมชน และยุคเมืองเที่ยว (พ.ศ.2540-2566) เป็นสถานที่ซื้อขายสินค้าตามวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ยังดำรงวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมโดยปรับตัวเป็นสถานที่ท่องเที่ยว และ 3) เงื่อนไขและปัจจัยการดำรงอยู่ของชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีน คือ ความสามารถของผู้นำ การมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดการความรู้ และทุนวัฒนธรรม

คำสำคัญ: การปรับตัว; เมืองท่า; เมืองเที่ยว; ตลาดริมน้ำท่าจีน

Abstract

This qualitative research aimed to study the dynamics of change and analyze conditions and factors for the survival of the Tha Chin Riverside Market communities. There were 3 groups of 81 key informants, i.e., 1) 27 government sectors, 2) 27 private sectors, and 3) 27 communities, using the snowball technique. Data were collected using document analysis, observation (the observation form), and interviews (the interview form), and the data were analyzed using content analysis. The research results were as follows: 1) The Tha Chin Riverside Market communities had mostly residents who were Thai-Chinese who had immigrated. Their houses were two-story wooden shophouses facing each other that were more than a hundred years old; on the ground floor there were shops, and currently still inheriting Chinese culture that was the combination of various cultures spread through technology; 2) the dynamics of standing, defending, and adapting the communities were divided into 2 eras: the port era (1916–1996), which was the center for exchanging goods by boat from inside and outside the communities; and the city travel era (1997–2023), which was a place for buying and selling products according to the way of life of people in the communities that still maintains the culture and architecture. There were changes to the tourist attraction; and 3) conditions and factors for the existence of the Tha Chin Riverside Market communities were: leaders' abilities, communities' participation, knowledge management, and cultural capital.

Keywords: Adaptation; Port; City travel; Tha Chin Riverside Market

บทนำ

การพัฒนาชาติไทยยึดโยงกับสังคมโลกสร้างปรากฏการณ์ที่สะท้อนภาพพลวัตการเปลี่ยนแปลงจากผลการปฏิวัติวิทยาศาสตร์ อุตสาหกรรม และเกษตรกรรม ที่ตอบสนองความต้องการปัจจัยการดำรงชีวิตของมนุษย์ โดยการเปลี่ยนแปลงท่ามกลางการแข่งขัน ส่งผลให้มีการพึ่งพาเทคโนโลยีที่มีศักยภาพสร้างผลิตภัณฑ์เข้าสู่ตลาดมากขึ้น จึงเกิดรายได้ และกำไรมากขึ้น ประชาชนควรร่ำรวย และมีความสุขมากขึ้น แต่ผลการพัฒนาตามทฤษฎีกระแสหลักในโลกแห่งเสรีนิยมนั้นสร้างภาระต้นทุนสูง และมีกลไกแทรกซ้อนทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำกลายเป็นปัญหาทั้งสังคมไทยและสังคมโลก จึงมีเป้าหมายการพัฒนาสังคมโลกที่ยั่งยืนโดยประเทศไทยยึดถือมาเป็นแผนพัฒนาชาติโดยมุ่งหมายลดความเหลื่อมล้ำ สังคม ชุมชน เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา สาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมสู่การเป็นสังคมแห่งความสุขด้วยฐานคิดของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การดำรงอยู่ของประชาชนอย่าง “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน”พร้อมกับเผยแพร่ให้คนในชาติได้ดำรงชีวิตอย่างมีความสุขด้วยทุนทรัพยากร เทคโนโลยี ภูมิปัญญา และนวัตกรรมชุมชนจึงมีความพยายามขับเคลื่อน และรณรงค์ให้คน

ไทยมีภูมิคุ้มกันสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง ผ่านองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และเครือข่ายประชาชน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564)

ชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนที่เรียงรายตามสองริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนเคยเป็นเส้นทางการคมนาคมสำคัญจึงมีคนหลายชาติพันธุ์อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนริมน้ำตลอดสายจากปากคลองมะขามเฒ่าที่แยกออกจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่จังหวัดชัยนาทถึงปากอ่าวไทยที่จังหวัดสมุทรสาครโดยบริเวณที่ไหลผ่านจังหวัดชัยนาทเรียกว่าคลองมะขามเฒ่า บริเวณที่ไหลผ่านจังหวัดสุพรรณบุรีเรียกว่าแม่น้ำสุพรรณบุรี บริเวณที่ไหลผ่านจังหวัดนครปฐมเรียกว่าแม่น้ำนครชัยศรี และบริเวณที่ไหลผ่านจังหวัดสมุทรสาครเรียกแม่น้ำท่าจีน และการคมนาคมที่สะดวกประกอบกับยุค ร.ศ.122 เกิดโรคระบาดเกิดที่เมืองหลวง ทำให้มีการย้ายศูนย์ราชการด้านการปกครอง มาตั้งที่ชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนหลายแห่ง ประกอบกับตะกอนแม่น้ำที่ถูกพัดพามานั้นสร้างความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำเกษตรกรรมจึงมีการค้าที่ชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนหลายแห่งและมีด้วยบทบาทการเป็นศูนย์กลางการค้า (ไทย พีบีเอส, 2563) จนกระทั่งประเทศไทยเริ่มติดต่อกับชาติดะวันตกและเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงมาใช้ในการคมนาคมทางบกตามเงื่อนไขของชาติดะวันตก ทำให้บทบาทการเป็นศูนย์กลางการค้าสำคัญของชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนถูกลดลงทำให้ชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อดำรงอยู่ในพื้นที่อยู่อาศัยมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ (Sriwichien, Keeratiboorana & Soungsaweng, 2015)

ประเด็นการวิจัยในครั้งนี้มุ่งหาคำตอบถึงการเคลื่อนไหวของชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนต่อการพัฒนาประเทศโดยเฉพาะการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชนที่มีความสำคัญต่อการดำรงรับ และดำรงอยู่ของชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนด้วยการจัดการทรัพยากรของชุมชนด้วยภูมิปัญญาผ่านกระบวนการทางสังคมโดยการวิเคราะห์ให้เห็นถึงเงื่อนไข และปัจจัยที่ทำให้ชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนที่สามารถ ตั้งรับ ยืนหยัด ปรับตัวมาได้ตลอดรวมศตวรรษ ด้วยภูมิปัญญา ภูมิสังคม และภูมินิเวศน์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพลวัตการเปลี่ยนแปลงของชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีน
2. เพื่อวิเคราะห์เงื่อนไขและปัจจัยการดำรงอยู่ของชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีน

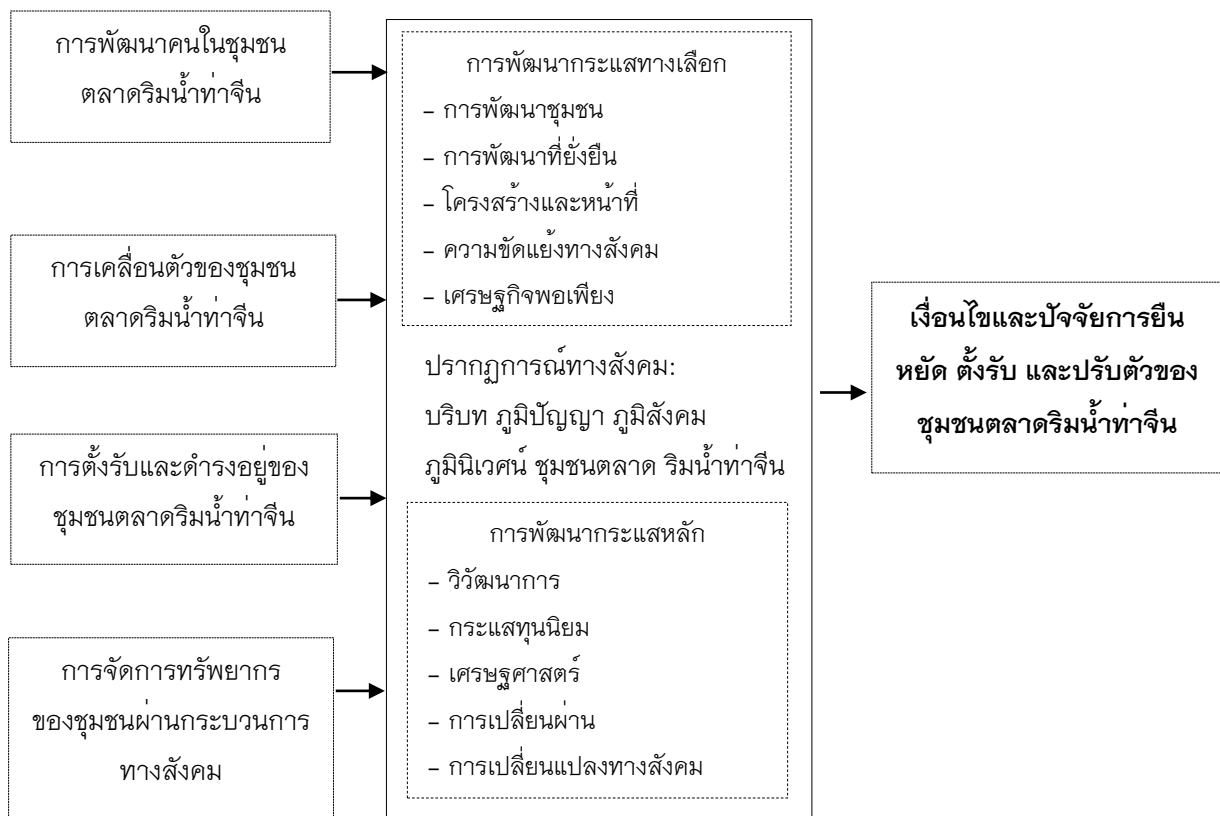
การทบทวนวรรณกรรม

การพัฒนาชุมชนเพื่อการดำรงอยู่อย่างยั่งยืน Maliphan, Srisuantang and Yamtim (2020) เสนอว่า ควรมีการเปิดพื้นที่เพื่อสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน ส่วน อรทัย พรหมเทพ, สันติ ศรีสวนแดง และ วีรฉัตร สุปัญญา (2560) กล่าวว่า กระบวนการถ่ายทอดความรู้ แบ่งเป็น ระดับบุคคล ระดับแบบกลุ่ม และระดับหน่วยงาน ส่วน บุษบา ทองอุปการ, สันติ ศรีสวนแดง และ วีรฉัตร สุปัญญา (2560) พบว่า พลัสศรัทธา การบริหารจัดการทุนชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ การเชื่อมต่อกับเครือข่ายทางสังคม การมีเจตคติเชิงบวก การมีส่วนร่วม เป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของทุนชุมชน สอดคล้องกับข้อมูลของ

Thongsri, Niamhom and Srisuantang (2019) เสนอว่า การจัดการความรู้ 6 ขั้นตอน 1) การระบุความรู้ 2) การได้มาซึ่งความรู้ 3) การสร้างและการรวบรวมความรู้ 4) การจัดเก็บความรู้ 5) การถ่ายทอดและแบ่งปันความรู้ และ 6) การประยุกต์ใช้ความรู้ และ Udomwech, Jai-Aree and Srisuantang (2020) กล่าวว่า แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย การจัดการระบบกลุ่มเพื่อสร้างพลัง การเรียนรู้การสร้างแหล่งความรู้ การกระจายผลประโยชน์สู่สังคม การสร้างความสมดุลระหว่างชีวิต การรักษาสถานทรัพยากร การสืบสานภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น การปรับตัวการปกป้องสิทธิ และการสร้างเครือข่าย

กรอบแนวคิดการวิจัย

การตีความผ่านปรากฏการณ์ บริบท ภูมิปัญญา ภูมิสังคม ภูมินิเวศของชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีน ทั้งมิติด้าน สังคม ชุมชน เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา สาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เพื่อศึกษาการตั้งรับและดำรงอยู่ของชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีน การจัดการทรัพยากรของชุมชนผ่านกระบวนการทางสังคม เงื่อนไขและปัจจัยที่ทำให้ชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีน การพัฒนาคนในชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีน จึงออกแบบกรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้ศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีน 27 ชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนตลาดท่าช้าง ชุมชนตลาดสามชุก ชุมชนตลาดบางขวาง ชุมชนตลาดวังห้ว ชุมชนตลาดเก่าศรีประจันต์ ชุมชนตลาดบ้านกร่าง ชุมชนตลาดโพธิ์พระยา ชุมชนตลาดเก่าห้อง ชุมชนตลาดไผ่กองดิน ชุมชนตลาดค้อวัง ชุมชนตลาดบางแม่หม้าย ชุมชนตลาดบางลี่ ชุมชนตลาดบางซอ ชุมชนตลาดบางสาม ชุมชนตลาดบางหลวง ร.ศ.122 ชุมชนตลาดบางเลน ชุมชนตลาดรางกระทุ่ม ชุมชนตลาดห้วยพลู ชุมชนตลาดจิวลาย ชุมชนตลาดท่านา ชุมชนตลาดสามพราน ชุมชนตลาดดอนหวาย ชุมชนตลาดกระทู้แบน ชุมชนตลาดทะเลไทย ชุมชนตลาดมหาชัย และชุมชนตลาดท่าฉลอม เก็บข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลักได้มาโดยวิธีการอ้างอิงต่อเนื่อง ปากต่อปาก ประกอบด้วย 3 ฝ่าย จาก 27 ชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีน ได้แก่ ชุมชน 27 คน บุคลากรภาครัฐ 27 คน และบุคลากรภาคเอกชน 27 คน รวม 81 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้

1. การศึกษาเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบริบทของชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีน พลวัตการเปลี่ยนแปลงของชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีน การยื่นหยัด ตั้งรับ และปรับตัวของชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีน วิเคราะห์เงื่อนไข และปัจจัยการดำรงอยู่ของตลาดริมน้ำท่าจีน

2. การสังเกต ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ประกอบด้วย บริบท พลวัตของชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีน การยื่นหยัด ตั้งรับ และปรับตัวของชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีน วิเคราะห์เงื่อนไข และปัจจัยการดำรงอยู่ของตลาดริมน้ำท่าจีน ด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา สาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลทั้งโดยตรง บันทึกข้อมูลโดยการจดบันทึก การบันทึกภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และอื่นๆ

2.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วมผู้วิจัยเข้าไปใช้ชีวิตบทบาทเป็นลูกค้า หรือ นักท่องเที่ยว ร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การประชุม กิจกรรมประเพณี กิจกรรมท่องเที่ยว และอื่นๆ ในชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีน และสังเกตพฤติกรรมด้วยวิธีการสื่อสารทางวาจาท่าทาง จนได้คำตอบตามวัตถุประสงค์

2.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และผู้วิจัยสังเกตวิถีชีวิตของคนในชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีน แบบคนภายนอกโดยไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมแบบผู้ถูกสังเกตไม่รู้ตัว

3. การสัมภาษณ์เชิงลึก สันทนาการกลุ่มประเด็นเกี่ยวกับบริบท พลวัตของชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีน การยื่นหยัด ตั้งรับ และปรับตัวของชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีน วิเคราะห์เงื่อนไข และปัจจัยการดำรงอยู่ของตลาดริมน้ำท่าจีน ด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา สาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการ บันทึกข้อมูลโดยการจดบันทึก การบันทึกภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว และอื่นๆ

4. การศึกษาภาคสนาม เป็นการศึกษาข้อมูลและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ บริบท พลวัตของชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีน การยื่นหยัด ตั้งรับ และปรับตัวของชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีน วิเคราะห์เงื่อนไขและปัจจัยการดำรงอยู่ของตลาดริมน้ำท่าจีน

5. การวิเคราะห์เนื้อหา ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บมาวิเคราะห์ ตีความหมายเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ในชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีน

ผลการวิจัย

1. บริบทชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีน

ชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนมีผู้อาศัยส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนที่อพยพเข้ามาตั้งบ้านเรือนเป็นห้องแถวไม้สองชั้นหันหน้าเข้าหากันชั้นล่างเป็นร้านค้ามีอายุมากกว่าร้อยปี และปัจจุบันยังคงสืบทอดวัฒนธรรมจีนที่ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมที่หลากหลายที่แพร่กระจายผ่านเทคโนโลยี โดยมีจำนวนบ้านเรือนโดยเฉลี่ยประมาณ 200-600 หลังคาเรือนต่อชุมชน ส่วนใหญ่มีอาชีพค้าขายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ยืนยันว่าคนจีนเข้ามาค้าขายตั้งแต่ยุคทวารวดี (พ.ศ.1101 – 1600) และเริ่มตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนใกล้ปากอ่าวไทยเรียกว่าบ้านท่าจีน (พ.ศ.2099) โดยเชื่อว่าคังน้ำท่าหลอมเป็นหัวมังกรที่มีกายทอดยาวไปจากสมุทรสาครถึงชัยนาทจึงมีการตั้งบ้านเรือนลูกหลานมังกร “เล่ง เกีย ฉู” เกิดเป็นชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนขึ้นตามสายน้ำท่าจีนอีกหลายแห่ง และด้วยความเชี่ยวชาญการค้า ขยัน อดทนของคนจีนทำให้กิจการ ค้าขายรุ่งเรือง เกิดความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ จนอดีตเคยเป็นศูนย์กลางการค้าสำคัญ มีร่องรอยของกิจการโรงสีรีมน้ำขนาดใหญ่ ร่องรอยของสถานที่ตั้งของหน่วยงานราชการ และปัจจุบันชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนยังคงสืบทอดวัฒนธรรมจีนมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งวัฒนธรรมอาหาร เช่น ก๋วยเตี๋ยวสูตรโบราณ เป็ดพะโล้ ข้าวหมูแดง ชุนเปี้ยะ ชนมเปี้ยะ ซา และอื่นๆ ประเพณี เช่น การไหว้เจ้า การกินเจ โรงทาน งานแต่งงาน งานศพ แห่ธง ฉลองเทศกาลตรุษจีน ดนตรีจีน นอกจากนี้ ยังคงไว้สืบทอดกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น บ้านไม้เก่า เหล่าเต็ง ศาลาเจ้าแม่ทับทิม ศาลเจ้าพ่อโรงเจ และเสามังกร ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 บริบทของชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีน

บริบทชุมชนฯ	ตัวอย่างความคิดเห็น
การตั้งบ้านเรือน - ห้องแถวไม้สองชั้น - ชั้นล่างขายของ	ผู้นำชุมชน “ผู้อาศัยส่วนใหญ่เป็นคนไทยเชื้อสายจีนอพยพเข้ามาเป็นร้อยปี...” บุคลากรภาครัฐ “บ้านชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนเป็นห้องแถวไม้สองชั้นหันหน้าเข้าหากันชั้นล่างขายของสร้างมาเป็นร้อยปีแล้ว ส่วนใหญ่ต่อชุมชนมี 200-600 หลัง...”
การประกอบอาชีพ - ส่วนใหญ่ค้าขาย	ผู้นำชุมชน “ส่วนใหญ่ทำค้าขาย มาตั้งแต่รุ่นอาภิง อาภิง ทุกวันนี้ก็ยังทำอาชีพค้าขาย...” บุคลากรภาครัฐ “มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์เขายืนยันว่าคนจีนได้เข้ามาค้าขายตั้งแต่ยุคทวารวดี ประมาณ ปี พ.ศ.1101 – 1600”
การก่อตั้งชุมชน	คนในชุมชน “คนจีนเข้ามาตั้งชุมชน ปี พ.ศ.2099 ที่ปากอ่าวเรียกว่าชุมชนบ้านท่าจีน...”
ค่านิยมและความเชื่อ - เชื่อว่าคั้งเป็นหัวมังกร - มีการตั้งบ้านเรือนตามสายน้ำ	คนในชุมชน “คนจีนมีความเชื่อว่าคั้งน้ำท่าลอมเป็นหัวมังกรที่มีกายทอดยาวไปจากสมุทรสาครถึงชัยนาท...” คนในชุมชน “บริเวณริมน้ำท่าจีน มีการตั้งบ้านเรือนลูกหลานมังกร หรือ เล่งเกีย ฉู เลยเกิดเป็นชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนตามสายน้ำท่าจีน อีกหลายแห่ง...”
- คนจีนเชี่ยวชาญค้าขาย - ทุกชุมชนมีบทบาทศูนย์กลางการค้า	บุคลากรภาคเอกชน “คนจีนเก่งการค้า ชยัน อดทน ทำให้กิจการค้าขายรุ่งเรือง ก็เลย เกิดความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจมีรายได้เข้าชุมชน...” คนในชุมชน “เมื่อก่อนชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนทุกที่เป็นศูนย์กลางการค้า เลยสังเกตมีโรงสีขนาดใหญ่ริมน้ำขนาดใหญ่ และมีอาคารหน่วยงานราชการเก่า”
การอนุรักษ์วัฒนธรรม - สืบทอดวัฒนธรรมจีน	คนในชุมชน “เราอนุรักษ์ความเป็นเรา ปัจจุบันชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนก็ยังคงสืบทอดวัฒนธรรมจีนมาอย่างต่อเนื่อง....”
การอนุรักษ์วัฒนธรรม - ชุมชนมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมอาหาร	ผู้นำชุมชน “ที่ชุมชนมีการอนุรักษ์ คุณลองไปชิมชิมก๋วยเตี๋ยวโบราณ เป็ดพะโล้เจ้านี้อร่อยทั้งหมด และวัฒนธรรมอาหารมากมายทั้ง ข้าวหมูแดง ชุนเปี้ยะ ขนมเปี้ยะ ชา และอีกเยอะแยะ...”
การรักษาประเพณี - มีการรักษาประเพณีจีน	คนในชุมชน “พวกเรารักษาประเพณีทั้งการไหว้เจ้า การกินเจ การทำโรงทาน ประเพณีงานแต่งงาน งานศพ การแห่ธง การฉลองเทศกาลตรุษจีน ดนตรีจีน”
การอนุรักษ์สถาปัตยกรรม - ชุมชนได้อนุรักษ์สถาปัตยกรรมจีน	บุคลากรภาครัฐ “เรามีสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เห็นไหมครับ บ้านไม้เก่าเหล่านี้ ศาลเจ้าแม่ทับทิม ศาลเจ้าพ่อโรงเจ เสามังกร พวกเราได้รักษาไว้ เพื่อให้ลูกหลานได้ชม ได้ดู ได้ภาคภูมิใจ ในความเป็นคนไทย เชื้อสายจีน สังเกตได้ง่ายๆ ถ้ามีสถาปัตยกรรมลักษณะนี้ บ่งบอกเลยว่าเป็นคนจีน ...”

2. พลวัตการยื่นหยัด ตั้รับ และปรับตัวของชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีน

พลวัตการยื่นหยัด ตั้รับ และปรับตัวของชุมชน แบ่งเป็น 2 ยุค ได้แก่ ยุคเมืองท่า (พ.ศ. 2459–2539) และยุคเมืองเที่ยว (พ.ศ. 2540–2566) ดังนี้

ยุคเมืองท่า (พ.ศ. 2459–2539) เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนสินค้าทางเรือจากภายใน และสินค้าจากภายนอกชุมชน โดยสินค้าส่งออกจะเป็นสินค้าจากการเกษตรและของป่าจากบริเวณใกล้เคียง เช่น ข้าว เนื้อสัตว์ ปลาน้ำจืด พืชผัก ผลไม้ หน่อไม้ ฟืน หนังสัตว์ และสัตว์ป่า นอกจากนี้ยังมีสินค้าจากต้นน้ำทางตอนเหนือของประเทศและประเทศเพื่อนบ้าน เช่น แร่ หนังสัตว์ สัตว์ป่า ผ้าไหม จะถูกรวบรวมโดยพ่อค้าคนกลางเพื่อส่งออกไปขายนอกชุมชน ส่วนสินค้านำเข้าจากเมืองใหญ่และต่างประเทศ เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า เทคโนโลยีสมัยใหม่ สินค้าการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น กะปิ น้ำปลา เกลือ สบู่ ยาสีฟัน และสินค้าเพื่อการดำรงชีวิต อื่นๆ สะท้อนภาพให้เห็นว่าชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนมีบทบาทเป็นศูนย์กลางการค้าที่มีความสำคัญ และมีความรุ่งเรืองทางการค้า ในขณะเดียวกันการคมนาคมทางเรือทำให้ตลาดริมน้ำท่าจีนมีบทบาทเป็นท่าเรือโดยสาร จึงเหมาะแก่การค้าขาย มีคนหลังไหลเดินทางเข้ามาแลกเปลี่ยนสินค้าจำนวนมากพร้อมกับความก้าวหน้าเทคโนโลยี ช่วง พ.ศ. 2459–2483 มีเทคโนโลยีการสื่อสารระบบอานาล็อกผ่านวิทยุและโทรศัพท์ที่มีราคาสูง และมีประสิทธิภาพกว่าการสื่อสารแบบปากต่อปาก และจดหมาย โดยผู้นำชุมชนมีโอกาสเข้าถึงเทคโนโลยีมากกว่าคนในชุมชนจึงมีอิทธิพลต่อพัฒนาชุมชนต่อมา ช่วง พ.ศ. 2484–2532 ใช้เทคโนโลยีการสื่อสารระบบดิจิทัลที่เครือข่ายเชื่อมโยงทั่วโลก สามารถติดต่อสื่อสารได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทำให้คนในชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารมากขึ้น พร้อมกับการแพร่กระจายวัฒนธรรมตะวันตก เกิดการผสมผสานกันกลายวัฒนธรรมระหว่างวัฒนธรรมจีน ไทย และวัฒนธรรมที่หลากหลายอย่างลงตัว ซึ่งให้เห็นว่าเทคโนโลยีที่มีบทบาทต่อวิถีชีวิตคนชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนเพราะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว พร้อมกับทำให้วัฒนธรรมประเพณีในชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนบางอย่างเลือนหาย

ยุคเมืองเที่ยว (พ.ศ. 2540–ปัจจุบัน) เป็นสถานที่ซื้อขายสินค้าตามวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ยังดำรงวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมจีนแบบดั้งเดิม แต่ไม่ปฏิเสธการเปลี่ยนแปลง จนกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ด้วยเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงการคมนาคมจากทางน้ำเป็นทางบกทำให้ความนิยมเข้ามาซื้อขายสินค้าในชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนลดน้อยลง (พ.ศ. 2533–2554) ประกอบกับปี พ.ศ. 2540 มีวิกฤตเศรษฐกิจต้มยำกุ้งทำให้กระทบต่อคนชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนแบบคูณสอง จึงเกิดกระแสวิพากษ์ในชุมชนเพื่อหาทางรอดตามนโยบายการจัดการท่องเที่ยวชุมชนของภาครัฐ ผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารแบบเครือข่ายสังคมโลกไร้พรมแดน เกิดพื้นที่สังคมออนไลน์ทำให้คนในชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และมีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชน ต่อมาช่วง พ.ศ. 2555–ปัจจุบัน มีการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ยิ่งทำให้เกิดการสะสม แลกเปลี่ยนองค์ความรู้อย่างกว้างขวางพัฒนารวดเร็ว และคนเข้าถึงเทคโนโลยีระดับปัจเจกบุคคล สร้างการรับรู้ผ่านพื้นที่สังคมออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเกิดพลังขับเคลื่อนสังคมในวงกว้าง (Si & Chatterjee, 2023) เกิดพลังการมีส่วนร่วมของเครือข่าย

หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน องค์กรอิสระ สถาบันการศึกษา และอื่น ๆ เพื่อดำรงอยู่ของชุมชน ตลาดริมแม่น้ำท่าจีนอย่างยั่งยืน (Tushar et al., 2018) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 พลวัตการยืนหยัด ตั้งรับ และปรับตัว

พลวัตการยืนหยัด ตั้งรับ และปรับตัว	ตัวอย่างความคิดเห็น
ยุคเมืองท่า พ.ศ.2459-2539	
ชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีน ยุคเมืองท่า - เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนสินค้า - ขนส่งสินค้าทางเรือ - สินค้าเกษตรและของป่า - พ่อค้าคนกลางเป็นผู้รวมสินค้า - มีเรือสินค้าจะมาส่งของชนมาจากเมืองใหญ่และต่างประเทศ - มีเทคโนโลยีการสื่อสารระบบอานาล็อก	บุคลากรภาครัฐ “ช่วง พ.ศ.2459-2539 ชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนสินค้าจากภายใน และสินค้าจากภายนอกชุมชน...” คนในชุมชน “สมัยก่อนใช้เรือขนส่งสินค้ามีทั้งขาเข้า และขาออก...” คนในชุมชน “ชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนมีการสินค้าส่งออกสินค้าเกษตร และของป่าที่ถูกส่งมาขายที่ชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีน จากบริเวณใกล้เคียง ทั้ง ข้าว เนื้อสัตว์ ปลา ผัก ผลไม้ หน่อไม้ ฟืน หนังสัตว์ และสัตว์ป่า...” บุคลากรภาคเอกชน “สมัยก่อนมีสินค้าจากต้นน้ำทางเหนือและประเทศเพื่อนบ้าน ทั้ง แร่ หนังสัตว์ สัตว์ป่า ผ้าไหม จะถูกรวบรวมโดยพ่อค้าคนกลางแล้วเขาก็ส่งไปกรุงเทพฯ บางทีขายปากอ่าว...” คนในชุมชน “เมื่อก่อนเรือสินค้าก็จะมาส่งของชนมาจากเมืองใหญ่และต่างประเทศทั้ง เครื่องใช้ไฟฟ้า เทคโนโลยีสมัยใหม่ สินค้าการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น กะปิ น้ำปลา เกลือ สบู่ ยาสิฟฟัน หลายนอย่าง....” คนในชุมชน “ชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนมีบทบาทเป็นศูนย์กลางการค้าสำคัญ และมีความรุ่งเรืองเพราะเขาเดินทางโดยใช้เรือทำให้ตลาดริมแม่น้ำท่าจีนก็เป็นท่าเรือโดยสารไปในตัว คนก็มารวมกันเป็นท่าเลทองมีคนหลังไหลเดินทางเข้ามาซื้อขายสินค้าเหมือนตลาดสดใหญ่ๆ สมัยนี้...”
การรับรู้ของชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีน - ผู้นำชุมชนเข้าถึงเทคโนโลยีก่อน - ผู้นำชุมชนมีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชน - เทคโนโลยีทำให้คนในชุมชนเข้าถึงข้อมูลมากขึ้น	คนในชุมชน “ช่วง พ.ศ.2459-2483 มีเทคโนโลยีการสื่อสารระบบอานาล็อกด้วยอุปกรณ์วิทยุและโทรศัพท์ที่มีราคาสูงมีประสิทธิภาพดีกว่าการสื่อสารแบบปากต่อปากและจดหมาย...” คนในชุมชน “ผู้นำชุมชนก็จะมีโอกาสใช้เทคโนโลยีมากกว่าเพราะมีเงินซื้อคนทั่วไปไม่มีเงินซื้อหรือทำให้ผู้นำมีอิทธิพลต่อพัฒนาชุมชน...” คนในชุมชน “รุ่นอาทอง อาม่า เขาจะฟังวิทยุใหญ่มาก...” บุคลากรภาคเอกชน “ช่วง พ.ศ.2484 – 2532 เราใช้เทคโนโลยีการสื่อสารระบบดิจิทัลเป็นเทคโนโลยีเครือข่ายเชื่อมโยงทั่วโลก สามารถติดต่อสื่อสารได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทำให้คนในชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารมากขึ้น....”

พลวัตการยืนหยัด ตั้งรับ และปรับตัว	ตัวอย่างความคิดเห็น
บทบาทของเทคโนโลยีที่มีต่อการพัฒนาชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีน – เทคโนโลยีมีผลต่อการพัฒนาชุมชน	บุคลากรภาครัฐ “เทคโนโลยีทำให้มีการแพร่ของวัฒนธรรมตะวันตกจึงเกิดการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมและวัฒนธรรมที่หลากหลาย...” บุคลากรภาครัฐ “เทคโนโลยีมีบทบาทต่อวิถีชีวิตคนชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีน เพราะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว พร้อมกับทำให้วัฒนธรรมประเพณีในชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนบางอย่างเลือนหาย....”
ยุคเมืองเทียว (พ.ศ.2540–ปัจจุบัน)	
บริบทชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนยุคเมืองเทียว – คงเอกลักษณ์ความเป็นจีนแบบดั้งเดิม – การมาถนอมส่งผลต่อคนชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีน – ผลจากวิกฤตต้มยำกุ้ง	บุคลากรภาครัฐ “ชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนก็เป็นสถานที่ซื้อขายสินค้าตามวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ยังดำรงวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมจีนแบบดั้งเดิม แต่ไม่ปฏิเสธการเปลี่ยนแปลงจนกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว...” คนในชุมชน “ช่วงพ.ศ.2533-2554 การเปลี่ยนมาของถนนทำให้ความนิยมเข้ามาซื้อขายสินค้าในชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนลดน้อยลง...” คนในชุมชน “พ.ศ.2540 มีวิกฤตเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง ทำให้กระทบต่อคนชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนแบบคูณสอง...”
การรับรู้ของชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีน – การหาทางรอด – สังคมออนไลน์มีผลต่อการพัฒนาชุมชน	ผู้นำชุมชน “คนเริ่มเกิดกระแสวิพากษ์เพื่อหาทางรอดตามนโยบายการจัดการท่องเที่ยวชุมชนของภาครัฐ...” ผู้นำชุมชน “เทคโนโลยีการสื่อสารแบบเครือข่ายสังคมโลกไร้พรมแดนทำให้เกิดพื้นที่สังคมออนไลน์ที่มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนทำให้คนในชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร...”
บทบาทของเทคโนโลยีต่อการพัฒนาชุมชน – ปัญญาประดิษฐ์สร้างการรับรู้ในวงกว้าง – เทคโนโลยีทำให้เกิดการพัฒนารวดเร็ว – การมีส่วนร่วมของเครือข่ายผ่านพื้นที่สังคม	ผู้นำชุมชน “ช่วงปี พ.ศ. 2555 – ปัจจุบันเราใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ยังทำให้เกิดการสะสม เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้แบบวงกว้าง...” คนในชุมชน “เทคโนโลยีทำให้เกิดการพัฒนารวดเร็ว และคนเข้าถึงเทคโนโลยีระดับปัจเจกบุคคล สร้างการรับรู้ผ่านพื้นที่สังคมออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเกิดพลังขับเคลื่อนสังคมในวงกว้าง....” คนในชุมชน “พื้นที่สังคมออนไลน์ทำให้เกิดพลังการมีส่วนร่วมของเครือข่ายหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน องค์กรอิสระ สถาบันการศึกษา และอื่น ๆ เพื่อการอยู่รอดของชุมชนแบบยั่งยืน...”

3. เงื่อนไขและปัจจัยของการดำรงอยู่ ชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีน

การวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคมของชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนทั้ง 27 ชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นสังคมคนไทยเชื้อสายจีน สามารถวิเคราะห์เงื่อนไขและปัจจัยของการดำรงอยู่ของชุมชนแบ่งเป็น 4 ตัวแปรสำคัญในการ ตั้งรับ ปรับตัว และยืนหยัดอยู่ได้ ประกอบด้วย ความสามารถของผู้นำ โดยผู้นำชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนมีทักษะการบริหารจัดการชุมชนบนฐานคิดการสำนึกถึงบ้านเกิด และก้าวข้ามปัญหาความขัดแย้ง การมีส่วนร่วมร่วมของชุมชน โดยเครือข่ายพัฒนาชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนได้ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผล ร่วมสนับสนุน และร่วมรับผลประโยชน์ผ่านการเคารพกติกาสังคม การจัดการความรู้ โดยคนชุมชนมีพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ รับรู้ปัญหา และเข้าใจการเปลี่ยนแปลงเพื่อการดำรงอยู่ และ ทุนวัฒนธรรม โดยชุมชนยังคงเอกลักษณ์ วัฒนธรรมประเพณีจีน การจัดการทรัพยากรชุมชนและการสืบทอดกิจการครอบครัว ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 เงื่อนไขและปัจจัยของการดำรงอยู่ ชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีน

ตัวแปร	ตัวอย่างความคิดเห็น
การเป็นผู้นำชุมชน	คนในชุมชน “การเป็นผู้นำชุมชนควรมีทักษะการบริหารจัดการชุมชน และมีความคิดสำนึกถึงบ้านเกิด สามารถก้าวข้ามปัญหาความขัดแย้งได้...”
- มีทักษะการบริหารจัดการชุมชน	
- มีความคิดสำนึกถึงบ้านเกิด	
- สามารถก้าวข้ามปัญหาความขัดแย้ง	คนในชุมชน “คนที่มีผู้นำชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนเป็นผู้ที่มีความสำนึกถึงบ้านเกิดของตนเองถึงและเป็นที่เคารพรักของคนในชุมชน...”
	คนในชุมชน “บางครั้ง ภายในชุมชนก็มีความขัดแย้ง ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้นำชุมชนดั่งนั้น ผู้นำต้องสามารถพาชุมชนก้าวข้ามความขัดแย้งภายในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนลุกขึ้นมาช่วยกันแก้ไขปัญหาส่วนรวมของชุมชน...”
การมีส่วนร่วมร่วม	บุคลากรภาครัฐ “การพัฒนาต้องอาศัย การมีส่วนร่วมร่วมของชุมชน และเครือข่ายพัฒนาชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนควรได้เข้ามาร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผล ร่วมสนับสนุน และร่วมรับผลประโยชน์ผ่านการสิ่งสำคัญต้องมีเคารพกติกาสังคม...”
- ร่วมคิด	
- ร่วมวางแผน	
- ร่วมดำเนินการ	
- ร่วมประเมินผล	
- ร่วมสนับสนุน	
- ร่วมรับผลประโยชน์	คนในชุมชน “ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีน ไม่ใช่ของคนใดคนหนึ่งคนที่มีเวลาก็จะมาช่วยคิดช่วยทำ คนไม่มีเวลาก็ช่วยออกเงินออกของอย่างอื่นเพราะทุกคนจะต้องร่วมรับผลที่เกิดขึ้นทั้งผลประโยชน์หรือผลเสีย....”
การจัดการความรู้	บุคลากรภาคเอกชน “การพัฒนาชุมชนมีความจำเป็นต้องมี การจัดการความรู้ และคนชุมชนต้องมีพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ รับรู้ปัญหา และเข้าใจการเปลี่ยนแปลงเพื่อความอยู่รอดของชุมชน...”
- พื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้	
- รับรู้ปัญหา	
- เข้าใจการเปลี่ยนแปลง	คนในชุมชน “ชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนมีพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้คนได้

	รับรู้ปัญหาารวมกัน เพื่อให้ทุกคนได้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และจะสามารถรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อให้พวกเขายืนหยัดอยู่ได้....”
ทุนวัฒนธรรม	คนในชุมชน “ชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนอยู่ได้เพราะมีทุนวัฒนธรรมที่น่าสนใจเป็นที่ยอมรับ เรายังคงเอกลักษณ์ วัฒนธรรมประเพณีจีน มีการจัดการทรัพยากรชุมชนและสิ่งสำคัญคือการสืบทอดกิจการครอบครัว”
- น่าสนใจเป็นที่ยอมรับ	คนในชุมชน “ชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนเป็นที่ยอมรับจากคนทั่วไปว่าเรา รักษาเอกลักษณ์วัฒนธรรมประเพณีของเราได้อย่างยาวนาน”
- ยังคงเอกลักษณ์ วัฒนธรรมประเพณีจีน	คนในชุมชน “ชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนการจัดการทรัพยากรชุมชนเพื่อให้ทุกคนมีสิทธิ์ในการเข้าถึงชุมชน....”
- การจัดการทรัพยากรชุมชน	คนในชุมชน “ชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนยังคงอยู่ทุกวันนี้เพราะมีลูกหลานคนจีนโดยเฉพาะลูกชายคนโตจะต้องมาสืบทอดกิจการ....”
- การสืบทอดกิจการครอบครัว	

อภิปรายผลการวิจัย

1. ชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในการตั้งบ้านเรือน เป็นห้องแถวไม้สองชั้นหันหน้าเข้าหากัน ชั้นล่างเป็นร้านค้า เป็นชุมชนที่สามารถตั้งเป็นหมู่บ้านตามเงื่อนไขของกฎหมายที่ หมู่บ้านจะต้องมี 200 หลังคาเรือนขึ้นไป ส่วนใหญ่มีความเชื่อชาวยุคค้าขายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ยืนยันว่าคนจีนได้เข้ามาค้าขายตั้งแต่ยุคทวารวดี และ เริ่มตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนใกล้เคียงปากอ่าวไทยเรียกว่าชุมชนบ้านท่าจีน ภายใต้ความเชื่อที่ว่าคั้งน้ำเป็นหัวมังกรส่วนสายน้ำที่ทอดยาวจากสมุทรสาครถึงชัยนาทเป็นลำตัวมังกร จึงมีการตั้งบ้านเรือนเป็นชุมชนริมแม่น้ำท่าจีน ของลูกหลานชาวจีน หรือ ลูกหลานมังกร ตรงกับภาษาจีนว่า “เล่ง เกีย ฉู” เกิดเป็นชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนมีการค้าขายรุ่งเรือง เกิดความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ เคยเป็นศูนย์กลางการค้า ทำให้ภาครัฐมาตั้งหน่วยงานราชการบริการประชาชน สอดคล้องกับ สุจิตต์ วงษ์เทศ (2561) กล่าวว่าการค้าขายที่ชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนที่มีมาแต่สมัยทวารวดี โดยติดต่อค้าขายกับต่างชาติมาอย่างยาวนาน และการเพิ่มจำนวนชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนที่มากขึ้นนั้นส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเพราะใช้ทรัพยากรที่มากขึ้นถึงแม้ว่า โดยดารานี โฉมเผือก (2564) รายงานว่ามีเครือข่ายกระบวนการอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำท่าจีน แต่มีการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมอย่างมาก และนอกจากนี้ชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนยังคงสืบทอดวัฒนธรรมจีนมาอย่างต่อเนื่องทั้งวัฒนธรรมอาหาร ประเพณี ดนตรีจีน ศาสนสถาน และยังคงไว้สถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว สอดคล้องกับ อภิเดช ข้างชัย (2561) กล่าวว่า สิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวสูงอายุมานั่งชมชุมชนตลาดบางหลวง รศ.122. คือ มีความสงบ ร่มรื่นบรรยากาศดี มีศิลปวัฒนธรรมจีน ศาลาอำเภอยุคเมืองเที่ยวแตกต่างจาก กฤตพร หัวใจเจริญ (2560) ที่แบ่งยุคเชิงสถาปัตยกรรม และ

วัฒนธรรมของชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนเป็นยุคการก่อตั้ง ยุครุ่งเรืองทางการค้า ยุคซบเซาทางการค้า และยุคการเปลี่ยนแปลง

ยุคเมืองท่า (พ.ศ.2459–2539) ชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนมีบทบาทเป็นศูนย์กลางการค้าทางเรือ มีการรวบรวมสินค้าเกษตรจากบริเวณรอบชุมชน เช่น ข้าว เนื้อสัตว์ ปลา น้ำจืด พืชผัก ผลไม้ หน่อไม้ ฟืน หนังสัตว์ และสัตว์ป่า และสินค้าจากต้นน้ำ สินค้าจากต้นน้ำทางตอนเหนือของประเทศและประเทศเพื่อนบ้าน เช่น แร่ หนังสัตว์ สัตว์ป่า ผ้าไหม จะถูกรวบรวมโดยพ่อค้าคนกลางเพื่อส่งออกไปขายนอกชุมชน การนำสินค้าจากภายนอกชุมชนเข้ามาขายในชุมชน และนำสินค้าจากชุมชนส่งออกไปขายนอกชุมชน เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า เทคโนโลยีสมัยใหม่ สินค้าการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น กะปิ น้ำปลา เกลือ สบู่ ยาสีฟัน และสินค้าเพื่อการดำรงชีวิต เป็นตัวชี้วัดหนึ่งว่าชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนนั้นมีความรุ่งเรืองทางการค้า พร้อมกันนั้นยังมีบทบาทเป็นท่าเรือโดยสาร จึงเป็นท่าเลทองการค้าขาย ดึงดูดคนให้เดินทางเข้ามาจับจ่ายใช้สอย และมีความสำคัญทางเศรษฐกิจในยุคเมืองท่ามาหลายทศวรรษ Sriwichien, Kiratiboorana and Soungsaweng (2014) กล่าวว่า ตลาดชุมชนริมแม่น้ำท่าจีนล้วนดำรงอยู่และเจริญรุ่งเรืองเมื่อ 100 ปีที่แล้ว นิยมเดินทางโดยเรือ จึงเป็นสถานที่แลกเปลี่ยนสินค้าเกษตรท้องถิ่นและสินค้าอุปโภคบริโภคสำคัญ และนอกจากการเข้ามาของเทคโนโลยีการสื่อสารมีบทบาทต่อพฤติกรรม การรับรู้และเรียนรู้ของชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีน โดยก่อนเทคโนโลยีการสื่อสารผ่านระบบอานาล็อก คนในชุมชนรับรู้ข้อมูลผ่านแบบปากต่อปากและจดหมาย ทำให้ผู้นำชุมชนมีบทบาทต่อการพัฒนาเพราะมีหน้าที่รับนโยบายและข่าวสารมาส่งต่อประชาชน ถึงแม้ว่าในช่วงต่อมา มีการสื่อสารผ่านระบบอานาล็อกผ่านอุปกรณ์วิทยุสื่อสารและโทรศัพท์ ผู้นำชุมชนก็ยังมีบทบาทต่อการพัฒนาเพราะเทคโนโลยีมีราคาค่อนข้างสูง คนทั่วไปไม่สามารถเข้าถึง จึงถูกจำกัดวงไว้กับกลุ่มผู้นำชุมชนและผู้ที่มีเงินมากพอที่จะซื้อได้มาใช้เท่านั้น ดังนั้น ผู้นำชุมชนก็ยังคงมีอิทธิพลต่อพัฒนาชุมชน จนมาถึงช่วงการสื่อสารผ่านระบบดิจิทัลที่เครือข่ายเชื่อมโยงทั่วโลก คนในชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนเริ่มเข้าถึงข้อมูลข่าวสารมากขึ้น จึงเกิดการแพร่กระจายวัฒนธรรมและมีการผสมผสานกลืนกลายวัฒนธรรมระหว่างวัฒนธรรมจีน ไทย ตะวันตก และวัฒนธรรมอื่นๆ อย่างลงตัว จึงเห็นได้อย่างชัดเจนว่าเทคโนโลยีมีบทบาทต่อวิถีชีวิตคนชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนเพราะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แต่ในขณะเดียวกัน การมาของเทคโนโลยีทำให้มีการลบเลือนวัฒนธรรมประเพณีในชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนบางอย่างไป สอดคล้องกับ Miettinen (2020) กล่าวว่า ความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีส่วนทำให้มนุษย์เปลี่ยนแปลงชีวิต

ยุคเมืองเที่ยว ชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนจำเป็นต้องมีการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดเพราะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการคมนาคมจากทางน้ำเป็นทางบก วิถีตลาดเดิมที่เคยรุ่งเรืองกลับซบเซา และวิกฤตเศรษฐกิจต้มยำกุ้งทำให้กระทบต่อคนชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนแบบคูณสอง จึงพยายามปรับตัวจากวิถีชีวิตจากเดิมเป็นสถานที่ซื้อขายสินค้าตามวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ยังดำรงวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมจีนแบบดั้งเดิม มีการยอมรับสิ่งใหม่และพยายามปรับตัวเป็นสถานที่ท่องเที่ยว สอดคล้อง

กับ Sriwichien et al. (2014) กล่าวว่า การพัฒนาด้านคมนาคมขนส่ง การก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำท่าจีน การเกิดขึ้นของสถานประกอบการค้าปลีกและร้านสะดวกซื้อ และนโยบายของผู้นำชุมชน เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความล่มสลายของตลาดริมน้ำท่าจีนบางแห่ง และนอกจากนี้การขาดความสามัคคี และการเห็นแก่ตัวของสมาชิกในชุมชนขาดการมีส่วนร่วมในการพัฒนา และการอพยพของคนในชุมชนเป็นปัจจัยที่ทำให้ชุมชนล่มสลาย จึงเกิดกระแสวิพากษ์ในชุมชนเพื่อหาทางรอดตามนโยบายการจัดการท่องเที่ยวชุมชนของภาครัฐผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารแบบเครือข่ายที่ทำสังคมโลกไร้พรมแดน เกิดพื้นที่สังคมออนไลน์ทำให้คนในชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และมีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชน เริ่มตั้งแต่ช่วง 2555 – ปัจจุบัน มีการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ยังทำให้เกิดการสะสม แลกเปลี่ยนองค์ความรู้อย่างกว้างขวางพัฒนารวดเร็ว และคนเข้าถึงเทคโนโลยีระดับปัจเจกบุคคล สร้างการรับรู้ผ่านพื้นที่สังคมออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเกิดพลังขับเคลื่อนสังคมและพลังการมีส่วนร่วมของเครือข่ายหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน องค์กรอิสระ และสถาบันการศึกษา เพื่อหาทางเพื่อให้ชุมชนดำรงอยู่อย่างยั่งยืน โสรัตน์ มงคลมะไฟ (2566) รายงานว่า ผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีการใช้สื่อสังคมออนไลน์เฉลี่ยร้อยละ 99.8 ผ่านสื่อ เช่น Facebook, Line, Instagram, YouTube, TikTok, Twitter และ กล่าวว่า สื่อสังคมออนไลน์มีผลต่อความสัมพันธ์กับสังคมครอบครัว สังคมเพื่อน สังคมการศึกษา ส่วน ประมินทร์ วงษ์คำสิงห์ และ ญัฐฐ์ รัตนศิริณิษฐกุล (2566) กล่าวว่า เทคโนโลยีช่วยให้ผลลัพธ์การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพ

3. เงื่อนไขและปัจจัยของการดำรงอยู่ของชุมชนแบ่งเป็น 4 ตัวแปร คือ 1) ความสามารถของผู้นำ 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน 3) การจัดการความรู้ และ 4) ทุนวัฒนธรรม แตกต่างจากกับผลการศึกษาของ Sa-adthien, Tanpichai and Jai-aree (2020) กล่าวว่า ปัจจัยการดำรงอยู่ของชุมชนประกอบด้วย ระบบคิดเพื่อการยืนหยัดของชุมชน การยืนหยัดของชุมชนด้านการบริหารจัดการชุมชน การยืนหยัดของชุมชนด้านเศรษฐกิจและสังคม การยืนหยัดของชุมชนด้านการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การยืนหยัดของชุมชนด้านการใช้ที่ดินและโครงสร้างพื้นฐาน การยืนหยัดของชุมชนด้านความรู้เรื่องความเสี่ยง การยืนหยัดของชุมชนด้านระบบการแจ้งเตือนภัยล่วงหน้า การยืนหยัดของชุมชนด้านการตอบสนองต่อสถานะฉุกเฉิน และการยืนหยัดของชุมชนด้านการฟื้นฟู

1. ความสามารถของผู้นำ ชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนต้องมีผู้นำที่มีทักษะการบริหารจัดการชุมชนบนฐานคิดการสำนึกถึงบ้านเกิด และก้าวข้ามปัญหาความขัดแย้ง โดยเสกสรรค์ สนวา (2561) นำเสนอว่า ทฤษฎีขบวนการสังคมจะสร้างบรรทัดฐาน และกฎหมายใหม่เพื่อระงับยับยั้งการดำเนินนโยบายของผู้มีอำนาจ และสามารถบำบัดความต้องการให้ได้จึงต้องเปลี่ยนแปลงบางสิ่งบางอย่าง

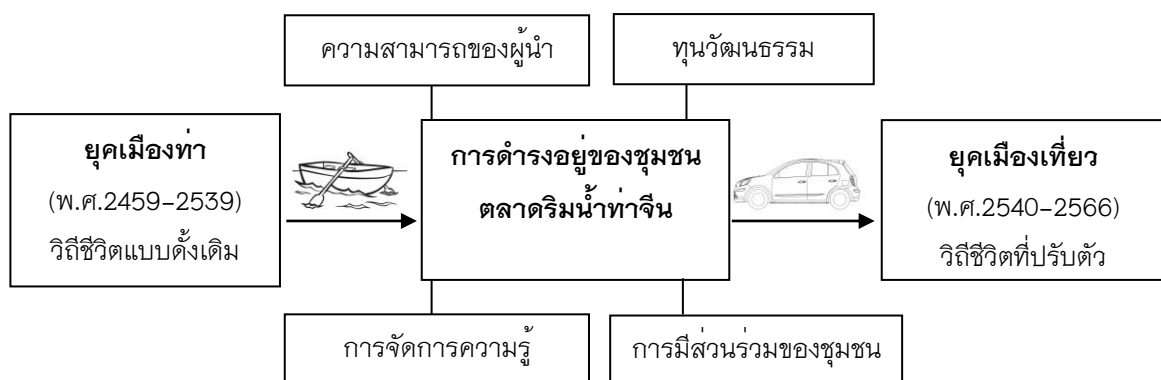
2. การมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนจะต้องมีเครือข่ายพัฒนาชุมชนเพื่อการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผล ร่วมสนับสนุน และร่วมรับผลประโยชน์และต้องเคารพกติกาสังคม Sriwichien et al. (2014) กล่าวว่า ปัจจัยการดำรงอยู่ของชุมชนตลาดริมน้ำท่าจีนบางส่วนต้องอาศัยความร่วมมือจากเครือข่ายภายนอก ความร่วมมือระหว่างประชาชนในชุมชน

3. การจัดการความรู้ ชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนจะต้องมีพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ รับรู้ปัญหา และเข้าใจการเปลี่ยนแปลงเพื่อการดำรงอยู่สอดคล้องกับ Udomwech et al. (2020) นำเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนโดยให้ความสำคัญต่อการจัดการตนเอง โดยชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนสามารถนำองค์ความรู้เรื่องการสร้างพลังชุมชนผ่านเครือข่ายการพัฒนาไปต่อยอดพัฒนาชุมชน

4. ทุณวัฒนธรรม ชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนยังคงเอกลักษณ์ วัฒนธรรมประเพณีจีนการจัดการทรัพยากรชุมชนและการสืบทอดกิจการครอบครัว Traimongkokul et al. (2007) ได้พัฒนาทุนมนุษย์ในเขตพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำท่าจีนโดยความร่วมมือระหว่าง บุคลากรด้านวิชาการและด้านการศึกษาของภาควิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชน กับโรงเรียนในด้านการศึกษเกษตรและสิ่งแวดล้อมผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม สอดคล้องกับ Thongsri et al. (2019) ที่เปิดเวทีและพื้นที่การเรียนรู้ให้คนในชุมชนคนในชุมชนตระหนักรู้ และร่วมมือร่วมใจกันฟื้นฟูทรัพยากรของตนเอง Tanpichai, Supnui, and Srisuantang (2016) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งด้วยทุนชุมชนเป็นแนวทางการพัฒนาที่ทำให้ชุมชนมีพลัง

องค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ค้นพบว่าชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนมีพลวัตการยืนหยัด ตั้งรับ และปรับตัว สามารถแบ่งออกเป็น 2 ยุค คือ ยุคเมืองท่า (พ.ศ.2459–2539) เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนสินค้าทางเรือจากภายในและภายนอกชุมชน และยุคเมืองเที่ยว (พ.ศ.2540–2566) เป็นสถานที่ซื้อขายสินค้าตามวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ยังดำรงวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมโดยปรับตัวเป็นสถานที่ท่องเที่ยว โดยมีเงื่อนไขและปัจจัยการดำรงอยู่ของชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีน 4 ตัวแปร ประกอบด้วยความสามารถของผู้นำ การมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดการความรู้ และทุนวัฒนธรรม ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การดำรงอยู่ของชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีน

สรุป

1. พลวัตการการย้ายถิ่นอาศัย ตั้งแต่รับ และปรับตัวของชุมชน แบ่งเป็น 2 ยุค คือ ยุคเมืองท่า (พ.ศ.2459–2539)มีบทบาทเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนสินค้าทางเรือจากภายในและภายนอกชุมชน และ ยุคเมืองเดี่ยว (พ.ศ.2540–2566) มีบทบาทเป็นสถานที่ซื้อขายสินค้าตามวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ยังดำรงวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมโดยปรับตัวเป็นสถานที่ท่องเที่ยว
2. ชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนดำรงอยู่ได้จาก 4 ตัวแปร ประกอบด้วย ความสามารถของผู้นำ การมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดการความรู้ และทุนวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
 - หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนควรนำผลการวิจัยนี้ไปต่อยอดพัฒนาชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีน
2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป
 - การวิจัยครั้งต่อไปควรใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนตลาดริมแม่น้ำท่าจีนอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กฤตพร หัวเจริญ. (2560). วิถีท้องถิ่นและผังกายภาพของตลาดชุมชนริมแม่น้ำท่าจีน กรณีศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดนครปฐม. *วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สจล.*, 26(Arch Issue), 13–29.
- ดารานี โนมเพือก. (2564). เครือข่ายกระบวนการอนุรักษ์ลุ่มแม่น้ำท่าจีนของชุมชนดอนหวาย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. *วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 5(1), 12–23.
- ไทย พีบีเอส. (2563). *ท่าจีน มหานทีแห่งสีสน์: รู้สู้ภัย Don't Panic*. สืบค้นจาก https://www.youtube.com/watch?v=Cqu26_fG3RM
- บุษบา ทองอุปการ, สันติ ศรีสวนแดง และ วีรฉัตร สุปัญญา. (2560). แนวทางเสริมสร้างความเข้มแข็งทุนชุมชนบ้านดิ่งแดง จังหวัดกาญจนบุรี. *Kasetsart Journal of Social Sciences (KJSS)*, 38, 600–610.
- ปรมินทร์ วงษ์คำสิงห์ และ ณัฐ รัตนศิริณิษฐกุล. (2566). การพัฒนาเทคโนโลยีเสมือนจริงเพื่อส่งเสริมทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ของครูสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดลำปาง. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์นมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 9(1), 117–130.

- เสกสรรค์ สนวา. (2561). ทฤษฎีขบวนการเลื่อนไหวทางสังคมและการประท้วงทางการเมือง. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*, 13(12), 359–362.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2561). ชุมชนจีนเก่าแก่ แม่น้ำท่าจีน สมุทรสาคร. มติชนออนไลน์. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/prachachuen/dailycolumn/news_838725
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สืบค้นจาก <https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=plan13>
- โสรัตน์ มงคลมะไฟ (2566). การใช้สื่อสังคมออนไลน์มีผลต่อความสัมพันธ์กับสังคมของนักศึกษาคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตวังไกลกังวล. *วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ*, 11(2), 25–36.
- อรทัย พรหมเทพ, ลันติ ศรีสวนแดง และ วีรฉัตร สุปัญญา. (2560). กระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดศิลปะการแสดงพื้นบ้านหนังตะลุงในจังหวัดสงขลา. *Kasetsart Journal of Social Sciences (KJSS)*, 38, 623–635.
- อภิเดช ช่างชัย. (2561). ศักยภาพการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนตลาดบางหลวง ร.ศ. 122 อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and Arts)*, 11(3), 3053–3064.
- Maliphan, S., Srisuantang, S., & Yamtim, V. (2020). Knowledge space and modifying a mode of agricultural production among the Karen communities in Omkoi District, Chiang Mai Province. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 41(3), 469–474.
- Miettinen, R. (2020). Theories of invention and an industrial innovation. *ResearchGate*, 9(2), 34–48.
- Sa-adthien, S., Tanpichai, P., & Jai-aree, A. (2020). Community resilience for the survival in flooded areas Nakhon Sawan province. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 41(3), 481–486.
- Sil, R., & Chatterjee, R. (2023). *Evolution of Next-Generation Communication Technology. 5G and Beyond*.
- Sriwichien, K., Keeratiboorana, Y., & Soungsaweng, W. (2014). The fall, existence and a restoration model of community bazaars along the Tha Chin river. *Asian Social Science, Canadian Center of Science and Education*. 10(1), 257–264.
- Sriwichien, K., Keeratiboorana, Y., & Soungsaweng, W. (2015). The decline of local riverside markets in Suphanburi Province, Thailand. *Asian Culture and History*, 7(1). DOI:10.5539/ach.v7n1p49.

- Tushar, H. et al. (2018). Employing a transformative learning process for promoting sustainable business model through organic agriculture: A case study of the Sampran riverside. *Theresa Journal of Humanities and Social Sciences*, 4(2), 67–92.
- Traimongkokul, P. Tunpichai, P., Srisuantang, S., & Ying–Yuad, N. (2007). University–local school collaboration in agricultural and environment education. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 28(3), 342–350.
- Tanpichai, P., Supnui, K., & Srisuantang, S. (2016). Network linkage and learning–based development for mushroom production. *Kasetsart Journal of Social Sciences*, 37(3), 255–266.
- Thongsri, S., Niamhom, W., & Srisuantang, S., (2019). The mobility of small fisheries community with knowledge management for conservation and restoration of the marine and coastal resource in the Gulf of Thailand, SongKhla province. *PSAKU International Journal of Interdisciplinary Research*, 8(Special Issue), 57–66.
- Udomwech, A., Jai–Aree, A., & Srisuantang, S. (2020). Reflection on learning experience for self – management: The concept and practices of Sanam Chai Khet organic agricultural group, Chachoengsao province, Thailand. *Kasetsart Journal of Social Science*, 41(1), 68–74.